Masonik Sistem

Ari Roussimoff: “Eclipse”

Murat Özgen Ayfer

1999

Bu çalışma, bir konferans metnidir. Fakat yer yer revize edildi (2004)

Çalışmamızın başlığı şunu ortaya koyuyor:

Masonlukta bir “sistem” var... Üstelik bu Masonluğa özgü bir sistem yani birtakım başka kurumlarda görülen sistem ile benzerlikleri olsa bile, tıpatıp aynı değil.

Nitekim bu nedenle ona “masonik sistem” deniyor.

Çalışmamızın başlığı bir de şunu ortaya koyuyor:

Masonik sistem gelişigüzel bir seçim değil. Bu sistemin Masonlukta benimsenip uygulanmakta oluşunun bir gerekçesi var. Ona gerek duyuluyor.

Peki bu “masonik sistem” denilen şey nedir?.. Eğer bunun tanımını yapmazsak, onun gerekli olup olmadığı üzerinde görüş üretemeyiz.

Çalışmamıza başlarken şu noktayı özenle vurgulayalım:

Bu çalışmada “masonik sistem” denilen şeye neden gerek duyulmuş olduğu üzerinde durulacak. Fakat bu, böyle bir sistemin gerekliliğini savunmak anlamına gelmez.

Yer yer bu sistemin benimsenişinin gerekçesi üzerinde de duracağız. Fakat bu söz konusu gerekçeyi haklı görerek onayladığımız anlamına da gelmez.

Şunu da eklemeli: Bu çalışmada anlatılanlar başka yazılarda da belirtilmiş olabilir. Fakat konuşmanın kapsamı böyle…

Dünya yüzünde iki ayrı tür Masonluk anlayışı bulunduğunu söyleyebiliriz. Ayrıntılara girilecek olursa Masonluğun türleri daha çoktur ama temelde iki türlüdür.

Bunlardan biri, Masonluktaki her şeyin zaman boyutundan bağımsız olmak üzere kesin ve belirgin bir tarzda belirlenmiş olduğunu, bunun en iyisi ve en doğrusu olduğunu, bundan daha iyisinin ve daha doğrusunun bulunamayacağını, dolayısıyla Masonlukta hiç bir şeyin değişmeyeceğini ve değiştirilemeyeceğini savunur.

Böyle olunca, tanımı her nasıl yapılırsa yapılsın "masonik sistem" de hiçbir zaman ve hiçbir koşul altında değişmez. Dolayısıyla bu sistemin pek sağlam bir gerekçesi vardır ve gerekliliğini ya da gereksizliğini tartışmak abestir. Eğer bu sistemin herhangi bir öğesi değiştirilecek olursa, artık ona "masonik sistem" denilemez.

Diğeri ise, Masonlukta böyle kesin belirlemeler yapmanın yanlış olduğunu, zaman içinde çok şeyin değişmesine gerek duyulabileceğini, "masonik sistem"in de bundan soyutlanamayacağını, çağın giderek değişen ortamı ve koşulları altında onun da bir değişime uğrayabileceğini, bu değişime de temelinde yatan gerekçenin yol açacağını, dolayısıyla sistemin gerekliliğinin de tartışılabileceğini savunur.

Demek oluyor ki, bu tutum uyarınca "masonik sistem" de değişime uğrayabilir. Fakat buna karşı çıkanlara da saygı göstermek gerekir.

Bu çalışmanın amacı, "masonik sistem" denilen şeyin ne olduğunu ortaya koyup bunun böyle oluşunun gerekçesini ve neden gerekli görüldüğünü anlatmaktır.

Fakat bu çalışmanın kapsamı da iyi betimlenmeli. Eğer bu sistem, tümüyle ya da içerdiği öğelerden bazıları bakımından artık gerekli değilse, gerekçesi de günümüzde geçerliliğini yitirmişse, bunu nasıl değiştirmenin, hangi öğelerin yerine nasıl farklı öğeler getirmenin uygun olacağı konusu üzerinde tartışmak ve birtakım öneriler üretmek, bu çalışmanın konusu değil...

Masonik sistem nedir?

Masonluğun ne olup ne olmadığını, Masonlukta neyin nasıl olduğunu bilen herkes bu kavramı farklı bir yönünden yakalayıp farklı bir tanım yapabilir.

Bu kavram, aynı anda birbirleriyle bağlantılı olmakla birlikte aslında birbirinden ayrı birkaç şeyi birden yansıtıyor:

1. Örgütlenme tarzı: Bu bir sistemdir.
2. Yönetim tarzı: Bu da bir sistemdir.
3. Çalışma tarzı: Bu da bir sistemdir ve kendi içinde bölümlere ayrılır:
    a) Çalışmanın biçimi: Bu bir sistemdir.
    b) Çalışma kapsamındaki öğretimin düzenlenişi: Bu da bir sistemdir.
    c) Öğretimin yöntemi: Bu belki de en önemli sistemdir.

Şimdi bunları sırasıyla ve özetle inceleyelim.

1. Örgütlenme Tarzı

Masonluk, soyut bağlamda tek sözcükle bir ülkü olarak da nitelenebilir ama somut bağlamda bir kurum, bir topluluktur.

Fakat Masonluk bir "dernek" ya da bir "örgüt" değildir. Buradaki farka çok dikkat etmeliyiz. Masonlukta ayrı ayrı "mason dernekleri", "mason örgütleri" vardır. Bunlardan her biri, kendi başına yalnızca Masonluğun bir öğesidir; tümünü temsil edemez.

Masonluk bir topluluktur çünkü onu kişiler, "masonlar" oluşturur. Dünya yüzünde "mason" olarak anılan hiç kimse yoksa, Masonluk diye bir şeyden söz edebilme olanağı kalmaz.

Masonluk aynı zamanda bir kurumdur çünkü salt bir topluluk olarak kalmaz; bir organizasyonu, bir örgütlenmesi, bir düzeni vardır.

Bir topluluk olarak masonlar, Masonluğu doğrudan ve bireysel olarak değil, dolaylı olarak, örgütlenerek oluşturur. Hatta Masonluğu aslında masonların değil, mason örgütlerinin oluşturduğu bile söylenebilir.

Bu söylem, öncekiyle çelişkili değildir; onun ayrıntıya girilerek yapılan bir düzeltmesidir.

Dolayısıyla, her mason Masonluğun bir öğesidir ama ondan önce bir mason örgütünün üyesidir. Hatta bir mason örgütünün üyesi oluşu bile dolaylıdır; ondan önce bir locanın üyesidir.

Bu deyişimizden, dünya yüzünde tek bir mason örgütünün olmadığı, birçok mason örgütünün bulunduğu kendiliğinden ortaya çıkıyor.

Peki, bunun gereği ya da gerekçesi nedir?

Bunun ne bir gereği vardır ne de bir gerekçesi... Günümüze dek dünya yüzündeki tüm mason örgütleri bir türlü tek bir çatı altında toplanamamış, ortak (global) bir organizasyona, bir evrensel örgüte kavuşamamıştır.

Peki, bir mason örgütünün çatısı altında ayrı ayrı birtakım locaların bulunmasının gereği ya da gerekçesi nedir?

Çünkü bir mason örgütünün genellikle binlerce üyesi vardır. Sadece yüzlerce üyesi bulunan bir mason örgütünün, nicelik bakımından henüz yeterince gelişmemiş olduğu söylenebilir.

Bu kadar çok masonun bir araya gelerek Masonluğun yöntemine uygun çalışmalar yapması olanaksızdır. Masonluğun gereğine uygun nitelikler edinip, bunları uygulamaya koyamazlar.

Dolayısıyla, her loca ancak optimum düzeyde üyesi olan bir masonik birimdir. Üye sayısı pek çoğalırsa, yapılan çalışmaların veriminde azalma başgösterir.

Bu nedenle de, herhangi bir locada üye sayısı optimum düzeyin yeterince üzerine çıktığında, yeni bir loca kurmak gerekir. (Kuşkusuz bunu söylerken, söz konusu ettiğimiz locanın üyelerinin her bakımdan localarının çalışmalarına gerektiğince ilgi gösterdiklerini varsaymaktayız.)

Ancak bu ille de niceliksel bakımdan genişlemiş bir locanın kendi içinde bölünerek iki ayrı locaya dönüşmesini zorunlu kılmaz. İki ya da daha çok locanın kimi üyeleri bir araya gelip önceki localarından ayrılarak yeni bir loca kurabilir. Hatta bu yöntemin bir locadan iki loca çıkmasından çok daha sağlıklı olduğu bile söylenebilir.

Böyle bir örgütlenmenin getirdiği bir başka yarar daha vardır: Örgütün çatısı altında yer alan localardan biri herhangi bir nedenle -her ne olursa olsun- dağılacak ya da çökecek olursa, diğerlerinin varlığı sürer ve böylece örgüt de varlığını korur. (Kuşkusuz böyle bir durumda, localarından bir tekinin varlığını yitirmesi sonucunda örgütün düzeninin etkilenmediğini, bir diğer deyişle çok sayıda locasının bulunduğunu varsayıyoruz.)

Localaların bir araya gelerek oluşturdukları örgüte genel olarak "obediyans", özel olarak da "büyük loca" denmektedir. (Farklı bir adla anılan mason örgütleri de vardır.)

Büyük Loca terimi, Çağdaş Masonlukta ilk obediyansın kuruluşunda bunun diğer localardan daha "büyük" olduğunun kabullenmesinden -daha doğrusu böyle bir etki yaratma isteminden- çıkmıştır. Obediyans terimi ise, localaların bir araya gelerek oluşturdukları ortak örgütün buyrultusuna boyun eğme durumunu yansıtır.

Peki ama buna ne gerek var?.. Localar, her biri tek başına, ayrı ayrı, tümüyle bağımsız olarak çalışamaz mı?

Dünya yüzündeki mason örgütlerinin çoğunun benimseyişi uyarınca "bağımsız loca" diye bir şey olamaz; her loca mutlaka bir obediyansa bağlanmak zorundadır. Buna karşın, bu katı bir tutumdur. Çünkü bir locanın hiçbir obediyansa bağlanmaksızın bağımsız çalışabileceğini de benimseyenler de vardır. Ancak tüm localaların bağımsız olması, aralarında iş birliği hatta iletişim kurulmasını çok güçleştireceği gibi, her birinin masonik yöntem uyarınca çalışmalarını da hayli zora sokar. Dolayısıyla, örgütlenerek bir obediyans çatısı altında toplanmaları, her birine yarar sağlar.

2. Yönetim Tarzı

Elbette her kurumun, her derneğin, her örgütün kendine özgü bir yönetim tarzı vardır. Belli bir yönetim tarzı olmayan bir topluluğun düzeni, olsa olsa "anarşi" sözcüğü ile dile getirilebilir. Hatta bu durum bir karmaşa bile yaratabilir.

Masonluktaki yönetim tarzı, örgütlenme tarzına bağlı olmak üzere iki türlüdür. Bunlardan biri locanın yönetimi, diğeri obediyansın yönetimidir.

Aslında Masonlukta yönetimden ve yöneticilerden değil, görevden ve görevlilerden söz etmek daha doğrudur. Çünkü ister loca boyutunda ister obediyans boyutunda olsun, Masonlukta yönetim amatör bir uygulamadır. Ayrıca, gerek bir locada gerekse bir obediyansta, hiç kimsenin sınırsız süreli ve olağan üstü bir yetkisi yoktur. Görevler değişmez fakat belli dönemlerdeki görevliler değişir.

Böylece gerek locada gerekse obediyansta sürekli bir egemenlik kurulmamış olur. Her mason bir görevi üstlenmenin onurunu taşıma olanağını elde edebildiği gibi, hiçbiri de üstlendiği bir görevin sorumluluğu altında sürekli olarak ezilip kalmaz.

Zaman zaman görevlilerin değişimi, masonik çalışmalardaki verimi artırdığı gibi, tekdüzeliği giderip canlılığın sürekli oluşunu sağlar.

Böylece, gerek bir loca gerekse locaların bağlandığı bir obediyans, birtakım belli kişilere değil, kurumsal yapıya bağlı kalır.

Bir locadaki görevlilerin her birinin yapıp etmesi gereken belirli işler vardır. Belirli sorumluluklar üstlenir, buna bağlı olarak belirli bir süre için belirli yetkileri kullanırlar.

Locadaki görevlilerden kimisi salt yönetsel nitelikli işlerle uğraşır. Kimisinin görevi salt ritüeliktir. Kimiyse hem yönetsel, hem ritüelik görevleri yerine getirir. Her birine gereksinme vardır. Hatta bazı zaman yapılacak işler bakımından -ister yönetsel, ister ritüelik olsun- görevlilerin sayısı yetmez; diğer kimi masonlar da geçici olarak birtakım görevleri üstlenip yerine getirirler.

Bir loca gibi bir obediyansın da görevlileri vardır. Az önce değinmiş olduğumuz üzere; Çağdaş Masonluğun tarihindeki ilk obediyans "büyük loca" olarak anılmış, bu terim gelenekselleşerek günümüze dek gelmiştir. Öyle olduğu için bir obediyansın çoğu görevlileri de bir locanın görevlilerine pek benzer görev unvanlarıyla, ancak bunlardan her birinin başına "büyük" sıfatı konularak anılır.

Bir obediyansın toplantısı, herhangi bir locanın toplantısına benzer tarzda yapılır. Fakat bir obediyans, bir loca gibi ritüelik nitelikli çalışmalar yapmaz; çalışmaları tümüyle yönetsel niteliklidir.

Bir büyük loca oturumu, bir loca oturumuna çok benzer bir tarzda açılır, sürdürülür ve kapatılır. Fakat büyük loca toplantısında, protokol uygulamaları dışında herhangi bir ritüelik tören yapılmaz. Localardaki uygulamaların bir öğretimsel yönü vardır; büyük locanın ise yoktur.

Dolayısıyla, bir büyük loca toplantısının bir loca toplantısına pek benzer bir tarzda yapılmasının gerekçesini gösterebilmek zordur.

Bu böyle olunca, büyük görevlilerin loca görevlilerine benzer görev unvanları taşımalarının gerekçesi, ancak bir tarihsel geleneğin korunarak sürdürülmesi olabilir. Çünkü her ne boyutta olursa olsun, bir obediyansın görevlilerinin üstlendikleri sorumluluklar ve bu sorumlulukların gereği olan yetkileri, loca görevlilerinin sorumluluk ve yetkilerinden pek farklıdır. Bir obediyansın toplantısı loca toplantısına benzeyecek olmasa, birçok büyük görevliye hiç gerek kalmayacak, fakat obediyansın yönetsel işleri bakımından belki çok daha farklı görevlilere gereksinme duyulacaktır.

3. Çalışma Tarzı

Masonlukta bir obediyansın çalışma tarzı önemlidir fakat işlevi sınırlıdır. Obediyans, kendine bağlı locaların temel çalışma ilkelerini, yönetsel yetki ve yükümlülüklerini, toplantılarını nerede ve ne zaman yapacaklarını, bunlara benzer diğer şeyleri belirler. Sonra da tüm locaları bir bütün olarak yönetir.

Dolayısıyla, Masonlukta çalışma tarzından söz edilince, buradaki konu obediyansın değil, locaların çalışma tarzıdır.

a) Çalışmanın Biçimi:

Bir loca belli tarihlerde, belli bir yerde, belli saatte toplantılar yaparak çalışır. Bu toplantılardan her biri "oturum" (celse) olarak anılır ve genel olarak beş bölümden oluşur:

1. **Oturumun ritüelik olarak açılıp kapanması:** Bunun gerekçesi belirli bir düzen ve disiplini sağlamak, toplantıya katılanlara Masonluğun ilgili temel kavramlarını hatırlatmaktır. Bunun paralelinde, locanın önceki oturumunun tutanağı katılanların onayından geçer ve obediyansın bildirgeleri duyurulur. (Toplantıya katılmamış olanlar, aslında katılma zorunluluğu nedeniyle okunan tutanağı ve bildirgeleri dinlemiş sayılır.)

2. **Ritüelik uygulamaların yapılması:** Özel toplantılar bir yana bırakılacak olursa, burada sözü edilen ritüelik uygulama, bir mason adayının Masonluğa kabul törenidir. Masonlukta bunun ve benzeri törenlerinin yapılması, Masonluğun **ezoterik** nitelikli bir kurum olmasından ileri gelir. Bu törenlerden her biri Masonluğun kendine özgü öğretiminin bir bölümünü içerir. Bu öğretimin salt yazılı ritüellerden okunarak elde edilmesi olanaklıdır fakat bir öğretimi yaşayarak edinmek, onun metin içeriğini okuyarak öğrenip anlamaktan çok daha etkilidir. (Bir tiyatro oyununun yazılı metnini okumak ile onu sahnede izlemek arasındaki fark gibi…)

3. **Düşünsel çalışmalar yapılması:** Bazı mason kuruluşlarında localar herhangi bir düşünsel çalışma yapmaz; toplantılarda sadece ritüelik uygulamalara yer verilir. Eğer düşünsel nitelikli birtakım çalışmalar yapılması gerekli ya da yararlı görülüyorsa, bunların loca toplantısı dışında düzenlenmesi öngörülür.

   Bazılarında ise, düşünsel nitelikli çalışmalar, loca toplantılarının ritüelik uygulamaları kadar önemli bir bölümünü oluşturur. Böylece toplantıların masonlar için çok daha çekici olmasını, localarda sadece ritüele bağlı kalınmamasını, herkesin özgür düşüncesini dile getirmesini, masonlar arasındaki bilgi ve düşünü alış verişinin güçlendirilmesini sağlamak öngörülür.

4. **Gündemsiz görüşmeler yapılması:** Masonlukta kısaca "yararlar" olarak anılan bu bölümde her mason, gündemde belirtilmemiş bir konuda konuşma yapabilir, kendi bildirgelerini iletebilir. Loca toplantısının bu bölümü, ritüelik uygulamalar kadar önemlidir. Çünkü bir toplantının bu bölümünde yapılan görüşmeler, masonlar arasında oluşması beklenen iletişimi, paylaşmayı ve dayanışmayı güçlendirir. Hatta bazı mason kuruluşlarının benimseyişleri uyarınca "yararlar" üzerine hiçbir görüşme yapılmaksızın sona erdirilen bir loca toplantısı, bütünlenmemiş, eksik bırakılmış sayılır.

5. **Kardeş sofrası:** Locanın yorucu sayılabilecek oturumundan sonra bir sofra çevresinde toplanan masonlar, burada birbirlerini daha yakından tanımak fırsatını elde eder, böylece birbirlerine ısınarak kardeşlik duygu ve ilişkilerini güçlendirirler. Kardeş sofrası, kurallı olan loca oturumunda dile getirilemeyen birçok görüşün ve sözün çok daha rahat bir ortamda ortaya serilebilmesini de sağlar.

b) Çalışmanın Kapsamındaki Öğretimin Düzenlenişi:

Masonluk ezoterik nitelikli bir kurumdur. Ezoterik nitelikli oluşun bir gereği, çalışma kapsamındaki öğretimin tümünün tek aşamalı olmaması, birdenbire verilmemesidir.

Dolayısıyla Masonlukta her biri **"derece"** olarak anılan bir aşamalar silsilesi vardır.

Masonluğun öğretiminin tümüyle tek bir aşamada toplanması hemen hemen olanaksızdır. Bunun masonlara bir kolaylık sağlayacağını düşünmek de yanlıştır. Ezoterik niteliğin bir gereği olmasa bile, öğretimin birbirini izleyen aşamalara ayrılması, bunun edinilmesinde büyük yarar sağlar. Aksi takdirde masonlar bir öğretim bombardımanına tutulmuş gibi olur, neye neresinden başlayacağını ve neyi nasıl değerlendireceğini kavramakta çok güçlük çekerler.

Masonluktaki öğretim kapsamının düzenlenişi bu kadarla da kalmaz. Önce, büyük locaların çatısı altında yürütülen topu topu üç dereceli bir sistem vardır. Bundan sonra bir başka masonik örgütün çatısı altında yürütülen daha başka derecelere geçilir.

Bu yöntemin benimsenişinin de bir gerekçesi vardır: Her masonun bu kurumda yapmak istediği çalışmanın ve beklentilerinin kapsamı farklıdır. Kimisi ilk üç derecede yer alan öğretimi ve bu öğretim üzerine kurulu çalışmaları kendisi için yeterli görür.

Kimileriyse, daha da ileri gitmek, Masonluktaki çalışmalarını felsefi düzeylerde de yürütmek ister. Bu olanak vardır.

c) Öğretimin Yöntemi:

Masonluğun çalışmaları ezoterik sisteme uygun olarak düzenlendiği için, öğretimin yöntemi de bu sistemin gereğine uygun olarak düzenlenmiştir.

Bu yöntem, hiçbir şeyin tüm ayrıntılarına girilerek anlatılmaması, bunun yerine öncelikle simgeler, sonra özlü deyişler, yer yer alegoriler kullanılmasıdır.

Bunun gerekçesi, öğretimin kapsamının belirli kalıplara bağlanıp dondurulmasını önlemek, anlatım ve öğütlemelerin dogmaya dönüştürülmemesini sağlamaktır.

Öğretim, simgelerden, özlü deyişler ve alegorilerden oluşunca, çağın değişen koşul ve anlayışları altında bunları farklı anlamlara çekilebilmesi ve zamanın gereğine göre değerlendirilebilmesi olanağı doğar. Oysa öğretim anlamı açık ve kesin bildirgelerden oluşursa, zaman içinde geçerliliğini yitirebilir; ya bir dogmaya dönüşür ya da tümünü yeni baştan düzenlemek gerekir.

Masonlukta zaman zaman simgelerin, alegorilerin ve özlü deyişlerin bile eskiyebildiği, bunlardan bazılarını artık terk etmek, yerlerine daha çağdaş olanları koymak gerektiğini görülmektedir.

Durum böyleyken, Masonluğun öğretimi kesin bildirgelerden oluşsaydı, bugün için geçerli olanlar yarın geçersiz kalacaktı; geçmişte görülmüş olduğu gibi…

Tüm bunları özetle anlattıktan sonra sıra şu sorunun yanıtını aramaya geliyor:

Masonluktaki bu sistem gerekli mi, değil mi?

Sorunun yanıtını siz verin.